

BASIN BÜLTENİ

06.07.2005

**TRABZON MİLLETVEKİLİ
M. AKİF HAMZAÇEBİ'NİN**

**SOSYAL GÜVENLİK YASA TASARISININ
PLAN ve BÜTÇE KOMİSYONU
GÖRÜŞMELERİ SIRASINDA YAPMIŞ OLDUĞU
KONUŞMANIN ÖZETİ**

Kayıtdışı istihdam giderek artıyor. Çünkü...

DİE rakamlarına göre ülkedeki istihdamın yüzde 53'ü, yani yaklaşık 11 milyon kişi, kayıtdışı istihdam ediliyor. Peki, neden kayıtdışı artıyor? Türkiye'de kayıtdışılığın artmasının temel nedeni istihdam üzerindeki vergi yükünün yüksek olması, giderek artıyor olmasıdır. Vergi, gelir vergisi, işçi ve işveren sigorta prim katkı payları, bunların hepsi istihdam üzerindeki vergi yükünü oluşturmaktadır. 1999 yılındaki vergi indirimi nedeniyle o yıl Türkiye'de vergi yükü yüzde 30.3 olarak gerçekleşmiştir, ama o yıl bir istisnadır. Genellikle, 1999 öncesinde yüzde 37, 38, 39 dolayında olan vergi yükünün 2000 yılında yüzde 40,4'e geldiğini görmekteyiz. Kriz yılı olan 2001 yılında bu oran yüzde 43,6, 2002'de yüzde 42,4, 2003'de yüzde 42,2, 2004'de ise yüzde 42,7. 30 ülkenin üye olduğu OECD ortalaması, 2004 yılı için yüzde 26,6. Türkiye bu vergi yüküyle OECD ülkeleri içinde vergi yükünde birinci sırada yer almaktadır. İmalat sanayiinde ortalama ücret alan 2 çocuklu 1 çalışanın ücreti üzerindeki vergi yükünün, emek maliyetine oranı budur. Vergi yükünün yüksekliği kayıt dışılığı beslemektedir. İstihdamda kayıtdışılık ise doğal olarak sosyal güvenlik sistemini, onun finansmanını son derece olumsuz etkilemektedir.

İstihdam üzerindeki vergi yükünü artışının nedeni prim artışıdır aslında, gelir vergisinde artış yoktur. Primlerdeki artış sosyal güvenlik sisteminin açıklarının kapatılması için gerçekleştirilmiştir. Ama, bütün bunlara rağmen Türkiye'de sosyal güvenlik prim hasılatının GSMH'ye oranı 2002 yılı için, en son OECD istatistikleri o yıl için, yüzde 6,1. 2000'lerde bu oran yüzde 5 civarındaydı. OECD ortalaması ise yüzde 9,5. İstihdam üzerindeki prim yükü açısından OECD içerisinde birinci sıradayız, ama, bu oran yüksekliğine rağmen elde ettiğimiz sosyal güvenlik prim hasılatı yönünden OECD ortalamasının yarısı civarındayız ve sonlarda geliyoruz. Demek ki, temel sorun sosyal güvenlik sisteminde. Sosyal güvenlik sisteminin açıklarını destekleyen, bu kronik açıkların çözümünü engelleyen temel bir sorun var.

Bütçenin temel fonksiyonu nedir bir maliye politikası aracı olarak? Geliri yeniden dağıtır bütçe. Milli gelirin yüzde 38-40'ını alır yeniden dağıtır. Yeniden dağıtımın en büyük aracı transfer harcamalarıdır. Transfer harcamalarıyla gelir dağılımına müdahala eder devlet. Transfer harcamalarının 3 büyük kalemi var Türkiye'de: Faiz giderleri, tarımsal destekleme, sosyal güvenlik sistemine yapılan transferler. Bunlardan faiz giderleri üzerinde herhangi bir kısıtlama yoktur, program gereği. Tarımsal desteklemede kısıtlama vardır.

GSMH'nin belli bir oranıyla kısıtlanmıştır, onu geçmeyecektir. Sosyal güvenlik sistemine yapılan transferler yine GSMH'nin belli bir oranıyla sanıyorum 2005 için yüzde 4,5 ile sınırlıdır. Dolayısıyla, bu sınır nedeniyle devletin çalışan kesimlere veya çiftçi, üretici kesimine olan desteklemesi azalmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemi 80'lerde açık vermiyordu. Sistem yeniydi. SSK çok yeni devreye girmişti. Emeklilerini belki yeni vermeye başlıyordu. 90'larla beraber bizim gündemimize sosyal güvenlik sisteminin açıkları kavramı geldi oturdu ve o tarihten bu yana biz bu sistemin açığını konuşuyoruz. Sosyal güvenlik sisteminin açıkları dediğimiz zaman da bu kurumların iyi çalışmadığı gibi bir düşünceyi de ister istemez zihnimize yerleştiriyoruz.

Peki, sosyal güvenlik sistemi neden açık veriyor: Bir nedeni; çok popülist davranıldı, emekli yaşı 90'lı yılların başında olağanüstü ölçüde indirildi gibi, emeklilik için çalışılması gereken süre azaltıldı, bütün bunlar sistemde olumsuz etkilerde bulundu. Diğer bir neden ise aslında çok önemli. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ücretli kesiminin yani emek gelirinin milli gelir içindeki payı azalıyor. Niye azalıyor: Dünyada artık sanayileşme değişiyor, milli gelirin yapısı değişiyor. Dünyada milli gelir içindeki en büyük payı finans kesiminin oluşturduğunu görüyoruz. Emek kesiminin milli gelir içindeki payının giderek düştüğünü görüyoruz. Küreselleşmeyle, sermayenin önündeki engellerin kalkıyor olması, sermayenin daha çok hareket kabiliyeti kazanıyor olması, Uzakdoğu ülkelerinin çok düşük maliyetlerle ürettiği ürünleri diğer pazarlara daha kolaylıkla sokmasına olanak tanıyor. En son 1 Ocak 2005'te tekstildeki kotalar kaldırıldı. Bu ne demektir: Uzakdoğu ülkeleri, başta Çin, bu ülkeler çok düşük maliyetlerle ki ayda 50 dolara istihdam ettikleri işçilerin ürettiği ürünlerle gelişmiş ülkelerin pazarlarına giriyorlar. Bunun doğal etkisi nedir: Bu ülkelerdeki emek maliyeti Uzakdoğu tarafından baskı altına alınıyor. Dünyada sendikacılığın giderek güç kaybetmesinin de gerisindeki temel neden budur. Bu, sosyal güvenlik sistemini vuruyor. Sosyal güvenlik sisteminin giderek ücret matrahının, prim matrahının bu rekabet nedeniyle baskı altında olması sosyal güvenlik sistemlerinin açık vermesine neden oluyor. Küreselleşmenin bir diğer sonucu nedir: ülkeler daha uygun bir yatırım ortamı için vergi oranlarında indirim yaparak rekabete giriyorlar. Gelir vergisi oranında, kurumlar vergisi oranında, istihdam maliyetini oluşturan vergilerin oranlarında büyük düşümlere gidiyorlar. Ülkelerin birbirleriyle rekabeti, daha çok sermaye, daha fazla yatırım çekebilmek amacıyla vergi oranlarındaki indirimi ister istemez kamu gelirlerinde azalmaya yol açıyor. Kamu gelirlerindeki azalma sosyal güvenlik sistemlerine yapılacak transferleri de ister istemez etkiliyor. Böyle bir tablo var hem dünyada hem Türkiye'de. Böyle bir çerçevede sosyal güvenlik sistemlerinin yeniden inşası söz konusu.

Böyle bir tabloda ne yapılmalı: Aslında iş çok kolay değil. Öncelikle, Türkiye sanayileşme stratejisini gözden geçirmek ve değiştirmek zorundadır. Türkiye süratle emekyoğun sektörleri bırakıp, daha bilgiyoğun sektörlerle geçmek zorundadır. İkinci olarak, sosyal güvenlik sistemindeki açık kavramını yeniden tanımlamak lazım. Yani, bütçeden buraya aktarılan her kaynak, bu sistemin açığı değildir. Sosyal devlet yapısı kederde, tasada, kıvançta ortak millet olmayı sağlar. Bunun yasal tabanı ise sosyal güvenliktir, sosyal güvenliğin mümkün olduğu kadar geniş kitleleri kucaklaması sosyal güvenlik sisteminin en önemli unsurudur. Tabi ki, sosyal güvenlik sistemine bütçeden transfer olacaktır. Sosyal güvenlik sistemine transfer yapmayan gelişmiş ülke yoktur. Bu sistemin

yanlışları var, eksiklikleri var, önlem alınmazsa daha da kötüye gidebilir; ama, bütçeden yapılacak transferi de her kuruluşuna kadar bir kara deliğe akıtılan kaynak, para olarak görmemeliyiz.

Bir diğer husus: Risk ile güvenlik arasında yeni bir denge kurulmalıdır. Sosyal güvenlik risklere karşı oluşturulan bir sistem olduğuna göre, bir yandan dünyada yaşanan rekabet, bir yandan sosyal güvenlik sistemlerinin finansmanda yaşadığı açmaz riskle güvenlik arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasını, burada yeni bir dengenin kurulmasını gerekli kılmaktadır. Bunlar üzerinde düşünerek bu tasarıları geliştirmek, oturtmak gerekir. Sosyal devletin feda edilmesi değil, sosyal devletin giderek daha geniş vatandaş kitlelerini nasıl kapsamına alacağı düşünölmelidir. Tabii ki, gözden geçireceğiz sistemi, düzeltmek gerekir; ama, gelirimiz bu kadar, olabildiğince kısıtım yaklaşımına da katılmıyorum. Prim tabanı son derece dardır. Çok yüksek oranlarla çok az bir hasılatı çok dar bir kesimden tahsil ediyoruz. Öncelikle bu prim tabanını genişletmek gerekir. Bu sadece Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının değil tüm hükümetin, tüm bakanlıkların, başta Maliye Bakanlığı olmak üzere sorunudur. Kayıtdışı ekonominin önlenmesi şeklindeki popüler bir cümleyi de hemen her bakan kullandığı halde biz bunun icraatını maalesef göremiyoruz, kayıtdışı ekonomi alabildiğine yürüyor ve bu bütün kesimleri, bütün sektörleri de son derece olumsuz etkiliyor.

Kamuoyunun bilgisine sunulur.